

Finis coronat opus *czyli koniec wieńczy dzieło*

JOANNA SMÓL

KATARZYNA ZAGÓRSKA

KARTA SCENARIUSZA

WPROWADZENIE

Zajęcia podsumowujące mają na celu uruchomienie wszystkich umiejętności, które zdobyli uczniowie realizujący zadania w ramach niniejszego cyklu. Każda z części realizowała inny cel, niemniej wszystkie zmierzały ku efektowi końcowemu: wykształceniu umiejętności stworzenia takiego tekstu, który nie tylko zawiera odpowiednią porcję wiedzy, ale także przekonuje odbiorcę, potrafi go poruszyć, zachwyć piękną, a zarazem stosowną do okoliczności formą przekazu. Odpowiednie sformułowanie tematu, zebranie argumentów, nadanie wypowiedzi adekwatnej formy, a także dobór właściwych formuł językowych pozwalają na sprawne komunikowanie się, skuteczne przekonywanie rozmówców oraz umożliwiają zabieranie głosu w sprawach szczególnie ważnych.

CELE

- Kształcenie umiejętności przygotowania spójnej wypowiedzi z zachowaniem odpowiednich elementów kompozycyjnych oraz świadomego użycia właściwych argumentów i środków językowych, służących funkcjom *docere*, *movere*, *delectare* (uczących, poruszających, zachwycających)
- Opracowanie wystąpienia o charakterze perswazyjnym (skutecznego komunikacyjnie)
- Kształcenie kompetencji miękkich, umożliwiających zastosowanie środków językowych służących funkcjom pozajęzykowym, zorientowanym aksjologicznie oraz podejmowanie działań społecznych

PRZEBIEG ZAJĘĆ

W tabeli umieszczamy informacje o tym, jakie ćwiczenia będą dalej dostępne (ich liczba, szczegółowy problem, którego dotyczy każde ćwiczenie, techniczne wskazówki dla nauczyciela). Rozwiązania i komentarze do ćwiczeń znajdują się na końcu scenariusza.:

Nazwa środka	Problem	Wskazówki dla nauczyciela
1	Wolność a etyka. Granice wolności	Przedyskutuj podany temat na forum klasy. Ustal wspólnie z uczniami, moderując rozmowę, jakie są granice wolności, co je określa i w jaki sposób są naruszane? Czas: 10 minut
2	Prawne aspekty wolności – uprawnienia przysługujące obywatelom RP	Zaproponuj uczniom wcześniejsze zapoznanie się (najlepiej w domu) z rozdziałem Konstytucji RP pt. <i>Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela</i> . Podziel uczniów na grupy, w których przedyskutują problem, a następnie wybrany przedstawiciel grupy przedstawi rezultaty pracy na forum całej klasy. Czas: 10 minut na pracę w grupach, czas na prezentację stanowisk zależy od liczby grup

3	Dyskusja na temat prawnych i społecznych kwestii związanych z wolnością, której rezultatem jest zredagowanie obszernego tekstu retorycznego	<p>Uprzedź uczniów przed warsztatami, żeby przygotowali w domu odpowiednie cytaty, zebrali argumenty itp.</p> <p>Podaj uczniom temat i omów zadanie. Podczas warsztatów uczniowie redagują tekst, wykorzystując wcześniej nabyte umiejętności retoryczne. Wybrane teksty mogą zostać głośno odczytane, a następnie ich treść poddana dyskusji.</p> <p>Uczniowie pracują w grupie (A) oraz indywidualnie (B).</p> <p>Czas: 15 minut – na przygotowanie tekstu; czas na odczytanie i dyskusję w zależności od liczby uczniów biorących udział w projekcie</p>
4	Projekty podsumowujące cykl warsztatów retorycznych	<p>Zaproś uczniów do podsumowania całości warsztatów dotyczących wolności.</p> <p>Uczniowie wybierają i opracowują wybrany temat (jeden z 8 proponowanych: A–H).</p> <p>Zróżnicuj formy i czas pracy (indywidualna, w parach, w grupach), dostosowując je do tematów projektów wybranych przez uczniów; zwróć uwagę na konieczność wcześniejszego przygotowania materiałów (czy ewentualnego ich uzupełnienia po zakończeniu warsztatów jako ewaluacja projektu).</p> <p>Zadania umożliwiają zróżnicowanie form, celów, tematyki oraz poziomu trudności prac w zależności od potrzeb i możliwości danej klasy.</p> <p>Czas: zależny od liczby i rodzaju wybranych projektów</p>

OD SŁOWA DO DZIAŁANIA

W ostatniej części propozycji scenariuszowych zwracamy uwagę na różne aspekty wolności, by wyposażać uczestników warsztatów nie tylko w narzędzia językowe, ale szeroko rozumiane kompetencje komunikacyjne. Warto zwracać uwagę na codzienne wymiary wolności, by nauczyć młodzież dostrzegać problemy i szukać rozwiązań, by formować przekonanie, że warto angażować się w życie społeczne, być jego aktywnym uczestnikiem. Istotne w tej części jest zatem zwrócenie uwagi na takie aspekty, jak wartościowanie w języku, wybór argumentacji, odpowiednie jej zastosowanie, perswazja w celu przekonania do idei, działania, pomysłu oraz skutecznej aktywności, szczególnie ukierunkowanej społecznie. Zadania stanowią propozycję podsumowania całego projektu w formie konkretnych działań. Ważne jest zatem, by najpierw zauważyć problem, podjąć decyzję, umieć się zaangażować i właściwie, skutecznie pomóc. Służą temu warsztaty poświęcone wolności. Język w działaniu przekonuje do wartościowych inicjatyw, akcji, aktywności w najbliższym otoczeniu (miejscu nauki, zamieszkania), zarówno w środowisku lokalnym, jak też w perspektywie globalnej.

I ĆWICZENIE 1

Przedyskutuj podany temat na forum klasy.
Ustal wspólnie z uczniami, moderując rozmowę, jakie są granice wolności, co je określa i w jaki sposób są naruszane?

Odwołując się do hasła Kulczyk Foundation „Bo najważniejszy jest człowiek”, uzasadnij w kilku zdaniach potrzebę troski o właściwe zakreślanie granic wolności. Podaj przykłady dbania o nie bądź ich naruszania, znane z własnego środowiska.

I ROZWIĄZANIE I KOMENTARZE

Uczniowie uzasadniają, w jaki sposób rozumieją hasło fundacji Dominiki Kulczyk „Bo najważniejszy jest człowiek” w odniesieniu do troski o właściwe zakreślanie granic wolności. W krótkich, kilkuzdaniowych tekstach bądź wystąpieniach powinni podać przykłady dbania o granice (bądź ich naruszania), wykazując się umiejętnościami zdobytymi podczas cyklu warsztatów (ujęcie tematu, gromadzenie materiału, dobór argumentów, środków językowych). Ćwiczenie może pomóc w zrozumieniu konieczności diagnozowania sytuacji, dostrzegania i nazywania otaczającej nas rzeczywistości. Działania językowe (o charakterze perswazyjnym) wpływają zatem na podejmowanie decyzji (np. by komuś pomóc bądź podjąć potrzebne inicjatywy społeczne).

I ĆWICZENIE 2

Zaproponuj uczniom wcześniejsze zapoznanie się (najlepiej w domu) z rozdziałem Konstytucji RP pt. *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*.
Podziel uczniów na grupy, w których przedyskutują problem, a następnie wybrany przedstawiciel grupy przedstawi rezultaty pracy na forum całej klasy.

Drugi rozdział Konstytucji RP jest zatytułowany *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*. Pracując w 5 grupach, podajcie przykłady uprawnień przysługujących obywatelom naszego kraju, czyli wolności i prawa:

- osobiste,
- polityczne,
- ekonomiczne,
- socjalne,
- kulturalne.

I ROZWIĄZANIE I KOMENTARZE

W kolejnym ćwiczeniu tekst stanowiący źródło prawa (rozdział Konstytucji RP) może pomóc uczniom połączyć teorię (legislacyjną) z praktyką (codziennego życia), a zatem zrozumieć wolności i prawa oraz określić postawy obywatelskie. Pracując w grupach, uczestnicy warsztatów redefiniują pojęcie „wolność”, sprawdzają, czy i w jaki sposób postrzegają wolności i prawa, czy je znają, czy potrafią z nich korzystać. Forma dyskusji oraz praca w 5 grupach ułatwia uczniom wypowiedzenie się i sprecyzowanie, czym jest wolność w teorii i praktyce. Ich zadaniem jest podanie przykładów uprawnień przysługujących obywatelom Polski, jakim są wolności i prawa, zgodnie z porządkiem zapisu konstytucyjnego (osobiste, polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturalne).

| ĆWICZENIE 3

Uprzedź uczniów przed warsztatami, żeby przygotowali w domu odpowiednie cytaty, zebrali argumenty itp. Podaj uczniom temat i omów zadanie. Podczas warsztatów uczniowie redagują tekst, wykorzystując wcześniej nabyte umiejętności retoryczne. Wybrane teksty mogą zostać głośno odczytane, a następnie ich treść poddana dyskusji.

Uczniowie pracują w grupie (A) oraz indywidualnie (B).

Przedyskutujcie z klasą temat prawnych i społecznych aspektów rozumienia wolności. Przed jej rozpoczęciem zgromadźcie argumenty (przykłady, cytaty) potrzebne do uzasadnienia stawianych tez.

A. Podzielcie klasę na 2 grupy. Wyjaśnijcie, jak rozumiecie:

- wolność jako prawo,
- wolność jako obowiązek.

Każda grupa uzasadnia jedną z powyższych tez:

- na podstawie Konstytucji RP,
- na podstawie swoich doświadczeń rodzinnych, społecznych, medialnych,
- na podstawie materiałów 6. sezonu „Efektu Domina”,

B. Po dyskusji i zebraniu wniosków zredaguj tekst na temat: *Czym jest wolność, jakie są jej zagrożenia, jak ją ratować w środowisku lokalnym, w kraju, w Europie lub na świecie?*

| ROZWIĄZANIE I KOMENTARZE

Następne ćwiczenie składa się z dwóch części. Część A umożliwia uczniom scharakteryzowanie wolności w praktyce. Służy temu dyskusja na temat prawnych oraz społecznych aspektów jej funkcjonowania. Młodzież, pracując w dwóch grupach, ma uzasadnić dwie tezy: wolność jako prawo oraz wolność jako obowiązek (każda grupa uzasadnia jedną tezę). Proponowane są trzy konteksty: zapis Konstytucji RP, doświadczenia rodzinne, społeczne, medialne oraz materiały 6. sezonu „Efektu Domina”. Część B stanowi zachętę do działań indywidualnych, stanowiących rezultat części A, czyli zredagowania tekstu na temat: Czym jest wolność, jakie są jej zagrożenia, jak ją ratować w środowisku lokalnym, w kraju, w Europie lub na świecie? Może być to zadanie zrealizowane na lekcji bądź podsumowanie warsztatu (z określonym przeznaczeniem, np. artykuł do gazetki szkolnej, na stronę szkoły itp.).

ĆWICZENIE 4

Zaproś uczniów do podsumowania całości warsztatów dotyczących wolności. Uczniowie wybierają i opracowują wybrany temat (jeden z 7 zaproponowanych: A–G). Zróznicuj formy i czas pracy (indywidualna, w parach, w grupach), dostosowując je do tematów projektów wybranych przez uczniów; zwróć uwagę na konieczność wcześniejszego przygotowania materiałów (czy ewentualnego ich uzupełnienia po zakończeniu warsztatów jako ewaluacja projektu). Zadania umożliwiają zróżnicowanie form, celów, tematyki oraz poziomu trudności prac w zależności od potrzeb i możliwości danej klasy.

Jako podsumowanie warsztatów opracujcie teksty perswazyjne zachęcające do konkretnych działań czy też będące już przejawem takiej realizacji.

Poniżej przedstawiono kilka propozycji do wyboru. Każda z nich daje możliwość wykorzystania narzędzi retorycznych, a zarazem umożliwia wpływanie na rzeczywistość wokół nas.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- A.** Podzielcie klasę na 8 grup, z której każda ogląda inny odcinek 6. sezonu „Efektu Domina”. Zwróćcie uwagę na to, jak naruszana jest wolność w prezentowanych państwach. Przygotujcie wskazania, w jaki sposób należy o nią walczyć.
- B.** Wspólnie napiszcie list/listy do organizacji humanitarnych mające na celu zwrócenie uwagi na wybrany problem poruszony w obejrzanym filmie dokumentalnym.
- C.** Zaplanujcie realizację wybranej inicjatywy społecznej, która ma pomóc rozwiązać problem ograniczania wolności w najbliższym otoczeniu.
- D.** Czego życzylibyście dzieciom na całym świecie z okazji Dnia Dziecka? Napiszcie (indywidualnie) teksty liczące 10–12 zdań.
- E.** Omówcie aktualne problemy dzieci lub młodzieży z lokalnego środowiska, następnie zredagujcie odezwę w ich obronie, przeciwstawiającą się naruszaniu wolności waszych rówieśników.
- F.** Zorganizujcie akcję społeczną mającą pomóc osobom z najbliższego otoczenia. Zredagujcie e-maile z prośbą o pomoc do sponsorów, instytucji, stowarzyszeń, fundacji.
- G.** Zachęćcie koleżanki i kolegów z innych klas do udziału w koncercie charytatywnym. Waszym zadaniem jest zaplanowanie odpowiednich działań w mediach społecznościowych, zredagowanie tekstów internetowych oraz przygotowanie odpowiednich materiałów audiowizualnych.

ROZWIĄZANIE I KOMENTARZE

Kolejne ćwiczenie ma charakter podsumowania projektu. Kontekst proponowanych tematów stanowi szeroko rozumiana wolność (słowa, sztuki, jednostki). Uczniowie przekonują się, że działania zaczynają się od słowa. Najpierw należy dostrzec problem, nazwać go i ocenić, by chcieć się zaangażować, a w rezultacie działań językowych komuś pomóc, zachęcając i przekonując do współpracy również innych. W zależności od charakteru wybranych projektów uczniowie mogą ich część realizować podczas zajęć lekcyjnych; natomiast jeśli wymagają one większego nakładu pracy, ich realizacja może objąć również czas przeznaczony na pracę domową, wcześniejsze przygotowanie czy ewaluację projektu. Warsztaty retoryczne poświęcone wolności stanowią także element zachęty do aktywności społecznej. Służą temu tematy stanowiące propozycje działań, dające możliwość wykorzystania narzędzi retorycznych, a zarazem wpływania na rzeczywistość wokół nas (walka o wolność, zaangażowanie humanitarne, charytatywne, społeczne, lokalne i globalne, fundraising, redagowanie listów z prośbą o pomoc, zorganizowanie koncertu itp.).